- кількість нових випадків залучення коштів стартапами;
- кількість закриття старапів (поглинання, ліквідація, вихід на IPO).

Слід також усвідомлювати, що ліцензування патентів не є єдиною формою комерціалізації результатів діяльності працівників університетів, тому в контексті розвитку підприємницьких компетенцій академічних працівників та діяльності офісів трансферу технологій мають враховуватися всі можливості, у тому числі ті, що знаходяться за межами системи інтелектуальної власності [4]. Йдеться про консалтинг, соціальне підприємництво, розвиток культури підприємництва та університетську автономію.

Досвід Уругваю демонструє, що проблеми становлення підприємницьких університетів є актуальними для країн, що розвиваються, адже одночасно з вирішенням питання розвитку країни, університет постають перед викликами становлення економіки знань, розвитку не лише освітньої та дослідницької функцій, а й місцевого розвитку [2]. Хоча при цьому визнається брак ресурсів для одночасного реагування на всі виклики, в таких країнах роблять акцент на реалізацію основних, перших двох функцій системи вищої освіти.

Список використаних джерел

1. Acosta M., Coronado D., Marthnez M.A. Spatial differences in the quality of university patenting: Do regions matter? // Research Policy. — № 41. — 2012. — Pp.692—703.
2. Arocena R., Goransson B., Sutz J. Knowledge policies and universities in developing countries: Inclusive development and the «developmental university» // Technology in Society. 41. — 2015. — Pp. 10—20.
3. D'Este, P., Perkmann, M.,Why do academics engage with industry? The entrepreneurial university and individual motivations // The Journal of Technology Transfer. 36. 2011. pp. 316–339.
4. Fini, R., Grimaldi, R., Santoni, S., Sobrero, M. Complements or substitutes? The role of universities and local context in supporting the creation of academic spin-offs // Research Policy. 40. — 2011. — Pp. 1113—1127.
5. Fini, R., Lacetera, N., Shane, S. Inside or outside the IP system? Business creation in academia // Research Policy. — 39(8). — 2010. — Pp. 1060—1069.
6. McPhail K. Where is the ethical knowledge in the knowledge economy? Power and potential in the emergence of ethical knowledge as a component of intellectual capital // Critical Perspectives on Accounting. — № 20. — 2009. — Pp. 804—822.
7. Oinas P., Lagendijk A.. Towards understanding proximity, distance and diversity in economic interaction and local development / In: Lagendijk, A., Oinas, P. (Eds.), Proximity, Distance and Diversity. Issues on Economic Interaction and Local Development. Ashgate, Hants, UK. 2005. pp. 307-331.
8. Stiglitz J. Public policy for a knowledge economy. London: Lecture at the Department for Trade and Industry and Centre for Economic Policy Research. 27.01.1999. URL: http://www.worldbank.org/html/extdr/extme/jssp012799a.htm>.
9. United States Small Business Profile. SBA Office of Advocacy. 2018. URL: https://www.sba.gov/sites/default/files/advocacy/2018-Small-Business-Profiles-US.pdf

Каленюк І. С., д.е.н., професор,
директор науково-дослідного інституту
економічного розвитку
ДВНЗ «Київський національний
економічний університет
імені Вадима Гетьмана»
м. Київ, Україна

ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ У XXI СТОЛІТТІ

В сучасному світі досягають проривного розвитку тільки ті країни, які приділяють неабияку увагу системі науки та освіти. І якщо система освіти в Україні ще може похвалитися певними позитивними тенденціями, то відносно науки ситуація набуває загрозливого характеру. Україна дуже стрімко втрачає свої позиції, про що свідчать тенденції погіршення більшості показників. Дані наступної таблиці засвідчують суперечливі тренди розвитку наукового потенціалу української вищої освіти. Перш за все, не дивлячись на різке скорочення в 2014 році чисельності кандидатів і докторів наук, надалі нам вдається відновити тенденції їх зростання. Загалом позитивну динаміку мають і показники результативності науково-дослідницької діяльності (кількість публікацій, міжнародних конференцій, міжнародних грантів та ін.) (таблиця 1) [1; 2].

Таблиця 1

ДИНАМІКА ОКРЕМИХ ПОКАЗНИКІВ ДІЯЛЬНОСТІ СИСТЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ [1; 2]

Рік	Фінансування вищої освіти, % ВВП	Кількість кандидатів наук, ос.	Кількість докторів наук, ос.	Чисельність іноземних студентів	Кількість міжнародних конференцій, од.	Кількість друкованих робіт, од.	Кількість грантів, отриманих від міжнародних фондів, од.
2000	1,3	39 030	6 681	17 210	1 031	—	1 138
2005	1,8	61 150	11 309	29 614	1 768	241 942	1 464
2010	2,3	74 637	13 678	38 166	2 201	345 338	1 723
2014	1,8	86 230	16 090	56 933	2 023	327 919	1 885
2015	1,6	62 777	12 538	53 493	2 321	313 021	1 882
2016	1,5	63 603	13 233	52 147	—	—	—
2017		62 178	13 652	48 991	—	—	—

Перетворення сильних позицій у справжні конкурентні переваги потребує цілеспрямованих зусиль. У сучасному світі наукове визнання потенціалу кожної країни визначається кількістю публікацій у наукометричних виданнях. Авторами узагальнені дані щодо динаміки таких публікацій, статистику яких веде міжнародна мережа SCIMAGO з 1996 року [3]. В таблиці 2 представлені дані, які дозволяють наочно побачити загальні тренди та динаміку публікацій в найбільш передових країнах. Окремі країни демонструють надзвичайно високі темпи збільшення кількості цитованих публікацій (Китай — зростання 1531,1 %, Малайзія — 2747,2 %, Бразилія — 678,6 %, Іран — 5116,5 % та ін.), що, безумовно, є реалізацією цілеспрямованої державної політики цих країн. У 2017 р. десятку лідерів за кількістю публікацій у наукометричних виданнях складали: США (1 місце), Китай (2), Велика Британія (3), Німеччина (4), Індія (5), Японія (6), Франція (7), Італія (8), Канада (9), Австралія (10). На жаль, Україна знаходиться на 46 місці із загальною кількістю публікацій 11 119 та індексом Хірша 225. Тим не менше, проведений аналіз засвідчив наявність у вітчизняної вищої освіти великого потенціалу збільшення публікацій, що підтверджується їх стрімким зростанням останніми роками.

Таблиця 2

ЗАГАЛЬНА КІЛЬКІСТЬ ПУБЛІКАЦІЙ У НАУКОМЕТРИЧНИХ ВИДАННЯХ В ОКРЕМИХ КРАЇНАХ СВІТУ, 1997—2017 рр. [3]*

Країни	1997		2017		H Індекс	%, 2017 до 1997
	Кількість публікацій	Ранг	Кількість публікацій	Ранг		
США	347 079	1	626 403	1	2 077	180,5
Китай	33 222	8	508 654	2	712	1 531,1
Велика Британія	93 103	3	191 830	3	1 281	206,0
Німеччина	82 769	4	170 114	4	1 131	205,5
Індія	21 939	13	147 537	5	521	672,5
Японія	93 779	2	123 043	6	920	131,2
Франція	59 918	5	115 747	7	1 023	193,2
Італія	40 571	7	110 402	8	898	272,1
Канада	42 453	6	100 810	9	1 033	237,5
Австралія	25 644	11	94 065	10	848	366,8
РФ	32 035	9	83 358	12	503	260,2
Корея	12 951	16	80 743	13	576	623,5
Бразилія	10 860	21	73 697	14	489	678,6
Іран	1 063	51	54 388	16	257	5 116,5
Польща	11 964	18	44 692	18	479	373,6
Туреччина	6 107	27	42 405	19	368	694,4
Швеція	17 953	14	39 976	20	778	222,7
Тайвань	11 573	19	32 181	22	702	278,1
Малайзія	1 130	49	31 043	23	249	2 747,2
Україна	6 112	26	11 119	46	225	181,9
Естонія	604	60	3 118	68	234	516,2
Латвія	507	65	2 188	75	142	431,6

Військова агресія та окупація не можуть бути виправданням для зменшення уваги до науки в країні. Стратегічне майбутнє України залежить від того, чи визначить уряд своїм найважливішим пріоритетом зміцнення наукового потенціалу країни та створення умов для його ефективного використання в руслі глобальних тенденцій. Ключовими питаннями виступають: нарощування фінансування освіти і науки; збільшення притоку фінансових ресурсів з підприємницьких, неприбуткових та іноземних джерел; підтримка вчених, створення умов для реалізації їх потенціалу; створення потужних дослідницьких університетів в якості генераторів інноваційного розвитку.

Ключовою ознакою дослідницьких університетів виступає здійснення наукових досліджень, що підтверджується вагомими показниками фінансування. Цікаво, що левову частку всіх надходжень Топ-10 американських університетів за величиною фінансування досліджень складають саме витрати федерального уряду (більше 60 відсотків), на другому місці — витрати самих університетів (19,8 %), залучені кошти неприбуткових організацій (9,1 %), а надходження від бізнесу (6,9 %) та місцевого уряду (1,5 %) є набагато скромнішими.

Загалом в Україні питома вага загального обсягу витрат на науку у ВВП становила 0,48 % у 2016 році та 0,45 % в 2017. Для порівняння, у 2016 році частка обсягу витрат на НДР у ВВП країн ЄС-28 у середньому становила 2,03 %. Більшою за середню частка витрат на дослідження та розробки була у Швеції — 3,25 %, Австрії — 3,09 %, Німеччині — 2,94 %, Данії — 2,87 %, Фінляндії — 2,75 %, Бельгії — 2,49 %, Франції — 2,25 %. Світовими лідерами за показником частки витрат на наукові дослідження є Ізраїль — 4,25 %, Корея — 4,23 %, Японія — 3,14 %, США — 2,74 % ВВП. [2]

Такий критично низький рівень фінансування науки в Україні не може не відображатися у загальних показниках результативності та присутності українських університетів в глобальному освітньому середовищі. Так, у відомому Шанхайському рейтингу світових університетів (який називають світовим рейтингом дослідницьких університетів) відсутні наші університети як у перших 500, так і в групі 501—1000 — кандидатів у світові лідери.

Відомий світовий рейтинг QS World University Ranking щорічно здійснює як загальне ранжування університетів світу, так і специфічні рейтинги університетів: за окремими предметами, перспективами працевлаштування, за оцінкою найкращих MBA програм, регіональні рейтинги, рейтинги за розташуванням у найкращих містах, університетів, створених за останні 50 років тощо. В загальному рейтингу QS World University Ranking 2018 були присутні наступні українські університети: в групі 401-410 — Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, 411-420 — Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 501-550 — Національний технічний університет «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», 701-750 — Харківський політехнічний інститут, 801-1000 — Донецький національний університет імені Василя Стуса та Сумський державний університет. [4]

Рейтинг Webometrics оцінює присутність університету в глобальному просторі, враховуючи актуальність та важливість його результатів діяльності. В останньому виданні в січні 2019 присутні в перших двох тисячах наступні заклади: Київський національний університет імені Тараса Шевченка (1195 місце) та Національний технічний університет «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» (1628 місце).[5]

Відомий також рейтинг Universities21, який є єдиним у світі рейтингом не окремих університетів, а національних систем вищої освіти. Характерно те, що цей рейтинг останнім часом власне переріс рамки просто рейтингу та перетворюється на світову глобальну мережу. Основні напрями діяльності цієї мережі — освітні інновації, досвід студентів та залучення дослідників. В останньому виданні 2018 року Україна зайняла 38 місце з 50. З початку появи даного рейтингу позиції нашої країни змінювалися досить суттєво: у 2012 і 2013 роках — 25 місце, 2014 — 42, 2015 — 41, 2016 — 42, 2017 — 35 [6]. Якщо дивитися по субіндексам (складовим), то найсильніші значення у України за категорією «Ресурси», середні — за категоріями «Середовище» і «Зв'язки», та погані за категорією «Результати». Це вкотре засвідчує те, що в нашої країни є значний потенціал, є ресурси, але необхідні потужні імпульси для активізації та підтримки з метою виведення вітчизняної системи вищої освіти на конкурентні позиції в глобальному освітньому середовищі.

Спільною рисою всіх успішних урядів (стратегії яких були дуже різноманітними) — було фундаментальне визнання пріоритетності інтелектуальних чинників проривного суспільного розвитку, яке проявлялося не тільки у значній увазі та фінансуванні сфери освіти і науки, а й — у залученні інтелектуальної еліти до вироблення державної політики і стратегії. Здається, що ознакою справжніх реформ може стати представлене на державному рівні визнання пріоритетності сфери освіти і науки та реальне піднесення їх ролі в розвитку країни.

Перетворення дослідницьких університетів на важливий чинник інноваційного розвитку країни має здійснюватися через механізми програмно-цільового управління, посиленого фінансування, розширення автономії та підприємницьких функцій у взаємодії з реальною економікою та бізнесом.

Для того, щоб зберегти потенціал нашої вищої освіти і задати імпульси нового розвитку, необхідні не тільки нові стимули і механізми. У першу чергу потрібна державницька позиція щодо збереження та підтримки нашої інтелектуальної еліти, накопиченого за багато років освітнього потенціалу. Досвід передових країн світу засвідчує, що створення когорти потужних дослідницьких університетів може стати дієвим чинником розвитку системи вищої освіти та підвищення конкурентоспроможності країни. З цією метою необхідно створити особливі умови для лідерів національної освіти та підтримати всі інші галузеві чи регіональні заклади, які кожен на своєму місці вноситимуть свою краплинку в зміцнення економіки України.

Список використаних джерел

1) Вища освіта в Україні в 2017 р. // Офіційний сайт Державної служби статистики України: http://www.ukrstat.gov.ua/
2) Наукова та інноваційна діяльність в Україні у 2015 році. Статистичний бюлетень. — К.: Державна служба статистики України, 2016;
3) https://www.scimagojr.com/countryrank.php
4) https://www.topuniversities.com/university-rankings
5) http://www.webometrics.info/en/current_edition
6) https://universitas21.com/rankings

Кіндзерський Ю. В., д.е.н., професор
ДУ «Інститут економіки
та прогнозування НАН України»,
м. Київ, Україна

ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИЙ ВЕКТОР МОДЕРНІЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ В УКРАЇНІ

Ключові слова*:* деіндустріалізація, модернізація, суспільний консенсус, державна політика, безпека.

Key words*:* deindustrialization, modernization, public consensus, public policy, security.

Головною рисою європейських цінностей, до яких прагне Україна, є людиноцентричність, а європейська культура історично була звернена до людства [2, с. 5-6]. Угода про асоціацію між Україною та ЄС є лише першим кроком нашої держави на шляху до формування в українському суспільстві людиноцентричних європейських цінностей. Водночас, сьогодні між розвиненими країнами Європи і Україною утворився цивілізаційний і технологічний розрив, який чималою мірою ускладнює формування між ними взаємовигідних і рівноправних стосунків.

Цей розрив зумовлений незрівнянно якісно вищим рівнем господарської організації провідних європейських країн, сформованої внаслідок технологічних досягнень Третьої і Четвертої промислових революцій, що утворили принципово нові структурні характеристики як самої європейської економіки, так і вплинули на глобальну економіку загалом. Ці зміни, як відзначає В.Сіденко [6, с. 7], становлять кардинальний, екзистенційний виклик як для економік самих європейських країн, так і для окремих країн світу, в тому числі, безперечно і для України. Поки що, наша економіка не може адекватно реагувати на нього, рухаючись у протилежному від європейської економіки напрямі з точки зору своїх структурно-технологічних характеристик, перетворюючись з донедавна індустріально розвиненої на відсталу аграрну